

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи та педагогіки вищої школи

СИЛАБУС
освітнього компонента
«Соціальна інклюзія»
підготовки магістра
спеціальності 231 Соціальна робота
освітньо-професійної програми Соціальна робота. Соціальна
педагогіка

Силабус освітнього компонента «Соціальна інклюзія» підготовки магістра, галузі знань 23 Соціальна робота, спеціальності 231 Соціальна робота за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота. Соціальна педагогіка».

Розробник: Степаненко Вікторія Іванівна, доктор педагогічних наук, доцент

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми

(доц. Степаненко В. І.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

протокол № 2 від 4 вересня 2024 р.

Завідувач кафедри:

(проф. Чернета С. Ю.)

I. Опис освітнього компонента

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	23 Соціальна робота 231 Соціальна робота ОПП Соціальна робота. Соціальна педагогіка ОС Магістр	Нормативний
Кількість годин/кредитів: 90/3		Рік навчання: 2
		Семестр: 3
		Лекції: 14 год.
ІНДЗ: немає		Практичні (семінарські): 16 год.
		Самостійна робота: 54 год.
		Консультації: 6 год.
Форма контролю: екзамен		
Мова навчання:		Українська

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові – Степаненко Вікторія Іванівна,

Науковий ступінь – доктор педагогічних наук

Вчене звання доцент

Посада – професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи

Контактна інформація

Телефон: +38 095 465 92 95

Електронна пошта: stepanenko.viktoriiia@vnu.edu.ua

Дні занять: <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

III. Опис дисципліни

1. Освітній компонент «Соціальна інклюзія» належить до циклу професійної підготовки магістра галузі знань 23 Соціальна робота спеціальності 231 Соціальна робота, освітньо-професійної програми «Соціальна робота. Соціальна педагогіка». Вивчається у третьому семестрі, формою контролю є екзамен. На вивчення освітнього компонента відведено 3 кредити (90 годин), у тому числі за денною формою навчання: 14 год. лекційних, 16 год. практичних, 6 год. консультацій та 54 год. самостійної роботи.

Вивчення освітнього компонента «Соціальна інклюзія» сприятиме підвищенню рівня професійної компетентності майбутніх фахівців, оволодінню ними сучасними знаннями щодо теоретико-методологічних, нормативно-правових й організаційно-методичних засад інклюзивних процесів у соціумі, теорії і практики організації соціальної і соціально-педагогічної роботи з певними категоріями клієнтів, які потребують соціальної інклюзії, основ раннього втручання, особливостей роботи з дітьми і молоддю в інклюзивному та інтегрованому освітньому середовищі; сприятиме їх подальшому професійному зростанню.

2. Пререквізити:

- Для освоєння освітнього компонента використовують знання, вміння і навички сформовані у ході вивчення ОК «Соціальна робота в глобальному вимірі», «Соціальна робота в освіті», «Правове регулювання надання соціальних послуг», «Міжвідомча та міждисциплінарна взаємодія суб'єктів соціальної роботи», «Технології надання соціальних послуг».

3. **Мета** – формування у здобувачів освіти системи знань щодо теоретико-методологічних, нормативно-правових й організаційно-методичних засад соціальної

інклюзії, налагодження взаємодії у соціальній і соціально-педагогічній роботі з категоріями населення, які потребують соціальної інклюзії, їх успішної інтеграції та соціалізації в умовах соціального й освітнього інклюзивного середовища.

Завдання освітнього компонента:

- розуміння міжнародних і національних стандартів з прав людини, недискримінації, доступності та інклюзії для забезпечення створення безбар'єрного соціального середовища;
- розуміння ключових концепцій раннього втручання, вироблення навичок командної роботи при соціалізації, навчанні та вихованні дітей з інвалідністю;
- здійснення базового аналізу ситуацій для формування власної думки щодо гарантування рівності, соціальної інклюзії чи створення безбар'єрного простору маломобільних груп населення;
- засвоєння прийомів профілактики соціального виключення, забезпечення соціального супроводу осіб з особливими потребами в інклюзивному середовищі;
- набуття умінь організовувати взаємодію певних категорій населення, які потребують соціальної інклюзії, інтеграції та соціалізації в умовах соціального й освітнього інклюзивного середовища.

4. Освітній компонент спрямований на формування *інтегральної компетентності* (здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у галузі соціальної роботи або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог);

загальних компетентностей:

ЗК6. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК7. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК8. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК9. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК10. Здатність працювати в команді.

фахових компетентностей:

ФК2. Здатність до виявлення соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення.

ФК3. Здатність професійно діагностувати, прогнозувати, проєктувати та моделювати соціальні ситуації, в тому числі на етапі раннього втручання.

ФК7. Здатність до професійної рефлексії.

ФК6. Здатність до оцінки процесу і результату професійної діяльності та якості соціальних послуг.

ФК12. Здатність до критичного оцінювання соціальних наслідків політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства.

ФК17. Здатність упроваджувати сучасні методи і технології вивчення та аналізу соціальних умов, оцінювання потреб, попередження, подолання або мінімізації наслідків конфліктів, соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

ФК18. Здатність об'єднувати зусилля суб'єктів соціальної роботи, планувати та координувати соціально-виховну і реабілітаційну роботу в соціальному і соціально-педагогічному середовищі.

Очікувані програмні результати навчання:

ПРН6. Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для професійного зростання, опановувати її, засвоювати та продукувати нові знання, розвивати професійні навички та якості.

ПРН10. Аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціальної роботи, планувати раннє втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи.

ПРН11. Організовувати спільну діяльність фахівців різних галузей і непрофесіоналів, здійснювати їх підготовку до виконання завдань соціальної роботи, ініціювати командування та координувати командну роботу.

ПРН12. Оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно потреб, попередження, подолання або мінімізації наслідків конфліктів, соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

ПРН13. Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності.

ПРН21. Застосовувати сучасні методи і технології вивчення та аналізу соціальних умов, оцінювання соціальних потреб, попередження, подолання або мінімізації наслідків конфліктів, соціальних ризиків та складних життєвих обставин у соціальній і соціально-педагогічній роботі з різними категоріями клієнтів.

ПРН22. Організовувати взаємодію, об'єднувати зусилля суб'єктів соціальної роботи, планувати та координувати соціально-виховну і реабілітаційну роботу з вразливими групами населення, сім'ями, дітьми та молоддю у соціальному і соціально-педагогічному середовищі.

Soft skills: комунікативність, ініціативність, креативність, вміння прогнозувати, працювати з інформацією, навички міжособистісної взаємодії, навички презентації, гнучкість, швидка адаптація до змін, відповідальність та ін.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ:

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1) За джерелом інформації: *словесні:* лекція із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint – Презентація, LMS Moodle), пояснення, розповідь, бесіда; *наочні:* спостереження, ілюстрація, демонстрація; *практичні:* вправи.

2) За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3) За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4) За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота здобувачів освіти, виконання індивідуальних навчальних завдань.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), ретроспективний метод.

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні й нормативно-правові засади соціальної інклюзії						
Тема 1. Сутність соціальної інклюзії. Концептуальні основи соціальної ізоляції, соціальної інклюзії, соціальної інтеграції. Соціальна нерівність та її наслідки для людей з особливостями розвитку і суспільства в цілому. Причетність та участь. Територіальна доступність	13	2	2	9		УО, Д, ОЗСР, ДС/5

у контексті соціальної інклюзії. Базові цінності соціальної інклюзії. Стратегії соціальної інклюзії. Соціальна інклюзія як соціально-педагогічний феномен. Соціальне виховання з позицій інклюзивного підходу. Перехід від політики сегрегації до політики інтеграції та повного включення. Зарубіжний досвід впровадження та реалізації ідей соціальної інклюзії.						
Тема 2. Нормативно-правові засади соціальної інклюзії. Міжнародне та вітчизняне законодавство щодо інклюзії та безбар'єрного середовища. Механізми забезпечення інклюзивної освіти у міжнародних документах і законодавстві. Національні програми та стратегії політики в Україні у забезпеченні доступності середовища для маломобільних груп. Шляхи реалізації права рівних можливостей на здобуття освіти та визнання інтегрованого навчального середовища. Перспективи розвитку соціальної інклюзії в Україні в умовах євроінтеграції.	13	2	2	8	1	УО, Д, ОЗСР, ДС /5
Тема 3. Особливості соціальної інклюзії окремих категорій. Люди з особливостями розвитку як суб'єкти інклюзивної взаємодії. Бар'єри та стереотипи у ставленні до різних суспільних груп, їх вплив на процеси прийняття рішень доступності середовища. Практична робота із розробки соціальної реклами безбар'єрних рішень соціальної інклюзії маломобільних груп населення. Соціальна інклюзія осіб із девіантною поведінкою. Соціальна інклюзія осіб із суїцидальною поведінкою. Соціальна інклюзія вимушено переміщених осіб. Соціальна інклюзія людей похилого віку. Організація соціальної та професійної адаптації осіб з інвалідністю. Соціальна інклюзія дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Дитина з особливими освітніми потребами як	14	2	4	7	1	УО, Д, ОЗСР, ДС / РЗ/К/10

суб'єкт інклюзивної освіти. Соціальна інклюзія дітей, які здобувають домашню освіту. Обдарована особистість в інклюзивному освітньому просторі. Соціально-психологічна допомога та інклюзія батьків, які виховують дітей з особливими потребами. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами.						
Змістовий модуль 2. Організаційно-методичні засади соціальної інклюзії						
Тема 4.. Просторова та архітектурна доступність: поняття, вимоги до їх організації. Особливості універсального дизайну інклюзивного освітнього середовища. Допоміжні технології. Ресурсна кімната. Медіатека. Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти. Інформаційна та цифрова доступність. Система державно-громадського управління у сфері соціальної інклюзії. Інклюзивний розвиток громад. Безбар'єрність соціальних послуг. Залучення організацій громадянського суспільства до моніторингу безбар'єрності соціальних послуг. Соціальна інклюзія як складова оцінювання діяльності громадсько-активних шкіл за міжнародними стандартами якості діяльності.	13	2	2	8	1	УО, Д, ОЗСР, ДС/5
Тема 5. Командний підхід в інклюзивному процесі. Система надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання. Склад команди супроводу. Співпраця команди та батьків. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів (ІРЦ). Статус, завдання та функції ІРЦ. Організація проведення комплексної оцінки. Шляхи співпраці з інклюзивними ресурсними центрами.	12	2	2	7	1	УО, Д, ОЗСР, ДС, ПР/5
Змістовий модуль 3. Основи раннього втручання						

Тема 6. Послуга раннього втручання. Порядок раннього виявлення у дітей порушень розвитку або ризику їх виникнення і своєчасного направлення сімей з дітьми до надавачів послуги раннього втручання для отримання такої послуги. Методичні рекомендації щодо впровадження практики надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя. Професійний стандарт «Фахівець із раннього втручання». Основні принципи організації та надання послуги раннього втручання. Алгоритм і хронометраж послуги раннього втручання.	12	2	2	7	1	УО, Д, ОЗСР, ДС,ПР, РЗ/К, ОМСП, РМГ/5
Тема 7. Програми раннього втручання за кордоном і в Україні. Ключові особливості послуг раннього втручання. Сімейно-центрований підхід при ранньому втручанні. Цикл раннього втручання та ефективні практики надання допомоги. Комплексна система раннього втручання. Оцінка програм раннього втручання. Інтегративна освіта в країнах, де є послуга раннього втручання. Ключові концепції та вибрані моделі послуги раннього втручання в країнах Європи. Стандарти надання ранньої допомоги дітям раннього віку з аутизмом. Рання інклюзія та сприяння адаптації дитини. Види моделей надання ранньої допомоги дітям з аутистичними розладами. Практики втручання для дітей з ДЦП. Домашній візит в ранньому втручанні. Коучинг в ранньому втручанні.	13	2	2	8	1	УО, Д, ОЗСР, ДС / РЗ/К/5
Види підсумкових робіт						Бал
Модульна контрольна робота						Т/60
МКР21						20
МКР2						20
МКР3						20
Всього годин / Балів	90	14	16	54	6	100

Методи контролю*: УО – усне опитування (обговорення питань за планом лекції), Д – доповідь, ОЗСР (обговорення завдань самостійної роботи), ПР – презентація, РЗ/К (розв'язування задач/кейсів), Т (тести), РМГ

(робота в малих групах), ДС (дискусія), МКР (модульна контрольна робота), ОМСП – огляд міжнародного соціального проєкту / програми тощо.

6. Завдання для самостійного опрацювання

№ з/п	Тема	Кількість годин
1.	– Сформувати порівняльну таблицю основних етапів становлення та розвитку соціальної інклюзії загалом (етап – країни – особливості становлення – переваги – недоліки).	9
2.	– Сформувати перелік соціальних послуг, що декларує законодавство України для дітей з інвалідністю та ОПП та опрацювати Стандарти визначених послуг. – Дайте стислий аналіз документам, які стосуються соціально-педагогічної підтримки батьків дітей та дітей з особливими освітніми потребами, роботи соціального педагога в інклюзивному середовищі.	8
3.	– Організація освітнього процесу в інклюзивному класі, документальний та методичний супровід.	7
4.	– Здійснить опис технічних нормативів із доступності середовища для осіб з порушеннями за різними нозологіями. – Яку допомогу пропонують дітям при розладах поведінки?	8
5.	– Складання та опис системи закладів із соціальної та освітньої інклюзії (регіональний аспект)	7
6.	– Опрацювати Стандарт послуги раннього втручання, основні положення стандарту представити у форматі презентації. – Опрацювати сайт Міністерства соціальної політики щодо раннього втручання, проаналізувати усі ініціативи з означеного питання. – Визначити та охарактеризувати основні принципи раннього втручання.	7
7.	Сформувати таблицю огляду розвитку дитини до 4 років (народження – рік – два – три – чотири – соціально-емоційна сфера – комунікація – моторика та пізнання). Визначити «червоні прапорці» кожного етапу; – представити схематично алгоритм надання послуги раннього втручання; – Проаналізувати сімейно-центрований підхід у ранньому втручанні; – Охарактеризувати комплексну міжвідомчу, міжсекторальну та трансдисциплінарну співпрацю у системі раннього втручання.	8
	Всього	54

IV. Політика оцінювання

Оцінювання знань здобувачів освіти ОК «Соціальна інклюзія» здійснюється на основі результатів поточного і підсумкового модульного контролю знань згідно «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки». Завдання поточного

контролю – перевірка навчальних досягнень здобувачів освіти. Завдання підсумкового модульного контролю – перевірка розуміння і засвоєння здобувачами освіти програмового матеріалу загалом, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання засвоєних знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми ОК тощо. Оцінювання здійснюється за **100-бальною** шкалою.

Формою контролю вивчення ОК «Соціальна інклюзія» є екзамен. Максимальна кількість балів за поточний контроль з освітнього компонента становить 40 балів. Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять і має за мету перевірку рівня підготовленості здобувачів освіти до виконання конкретної роботи. Поточний контроль реалізується в різних формах, зокрема опитування, захист проєктів, робота в малих групах, індивідуальна робота здобувачів освіти, виступи на практичних заняттях, участь у дискусіях, перевірка результатів виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, контроль засвоєння того навчального матеріалу, який заплановано на самостійне опрацювання здобувачем, тощо. Максимальний бал за кожну з форм роботи визначено у таблиці 2 силабуса освітнього компонента. Результат самостійної роботи здобувачів освіти оцінюється на практичних заняттях із відповідної теми. За активність на заняттях здобувач освіти може додатково отримати до 20 % максимального поточного бала, але при цьому сума поточних балів за семестр не повинна перевищувати, як правило, 40.

За рішенням кафедри здобувачам освіти, які брали участь у роботі конференцій, підготовці наукових публікацій, в олімпіадах, конкурсах студентських наукових робіт й досягли значних результатів, може бути присуджено додаткові (бонусні) бали, які зараховуються як результати поточного контролю. Систему бонусних балів погоджує науково-методична комісія факультету.

Підсумковий модульний контроль здійснюється після завершення вивчення тем змістового модуля у формі виконання здобувачем освіти модульної контрольної роботи у вигляді письмового або комп'ютерного тестування та проводиться або під час навчального заняття (його частини). Максимальний бал, отриманий за модульну контрольну роботу, становить 60 балів.

Підсумкова модульна оцінка визначається в балах як сума поточної та контрольної модульних оцінок. Модуль зараховується здобувачеві, якщо він успішно виконав всі види навчальної роботи, передбачені силабусом освітнього компонента. Перескладання будь-яких видів робіт, передбачених силабусом освітнього компонента, з метою підвищення підсумкової модульної оцінки не дозволяється. Заборгованість із модуля повинна бути ліквідована здобувачем у позааудиторний час на консультаціях за графіком, затвердженим на засіданні кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи до початку підсумкового контролю з наступного модуля. Кінцевий термін ліквідації заборгованості з модульного контролю обмежується початком заліково-екзаменаційної сесії.

Якщо з дисципліни підсумкова оцінка (бали) з освітнього компонента як сума підсумкових модульних оцінок становить не менше як 75 балів, то, за згодою здобувача освіти, вона може бути зарахована як підсумкова оцінка з ОК (навчальної дисципліни). Така оцінка виставляється в день проведення екзамену в присутності здобувача освіти. Іспит складається у випадку, якщо здобувач освіти бажає

підвищити рейтинг або у випадку незадовільної підсумкової семестрової оцінки. У цьому випадку бали, набрані здобувачем за результатами модульних контрольних робіт, анулюються.

Політика щодо дедлайнів та перескладання. Якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття – на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати відповідну кількість балів, які були визначені на дану тему заняття. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Політика щодо академічної доброчесності. Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей);
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права;
- надання достовірної інформації про результати власної освітньої (наукової, творчої) діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації».

Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача освіти є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Списування під час контрольних та самостійних робіт, іспиту заборонені (зокрема, з використанням мобільних девайсів). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Кодексу академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Політика щодо відвідування. Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, навчання за програмою подвійного диплома, з використанням елементів дуальної форми здобуття освіти, міжнародне стажування) навчання може відбуватись за індивідуальним графіком (в онлайн режимі за погодженням із деканом факультету).

Визнання результатів навчання, отриманих здобувачами вищої освіти у неформальній та/або інформальній освіті, здійснюється на добровільній основі та передбачає підтвердження того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених ОПП, за якою він навчається. Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті, які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, курсовій роботі (проекту), контрольній роботі тощо, які передбачені програмою (силабусом) освітнього компонента (Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки).

V. Підсумковий контроль

Іспит проводиться у вигляді письмового або комп'ютерного тестування. Здобувачам освіти пропонуються тестові завдання у кількості 30 запитань (по 2 бали). Максимальна оцінка за іспит – **60 балів**.

Види тестових завдань:

- із вибором однієї правильної відповіді;
- із вибором декількох правильних відповідей;
- на встановлення відповідності запропонованих наборів тверджень;
- завдання на відтворення правильної відповіді (формулювань понять)

по пам'яті;

завдання відкритого типу, що передбачає розгорнуту відповідь.

Програма іспиту затверджується на засіданні кафедри.

Складання та перескладання іспиту проводиться згідно розкладу. Повторне складання екзамену допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Питання до екзамену

1. Концептуальні основи соціальної ізоляції, соціальної інклюзії, соціальної інтеграції.
2. Соціальна нерівність та її наслідки для людей з особливостями розвитку і суспільства в цілому.
3. Територіальна доступність у контексті соціальної інклюзії.
4. Базові цінності соціальної інклюзії.
5. Стратегії соціальної інклюзії.
6. Соціальна інклюзія як соціально-педагогічний феномен.
7. Соціальне виховання з позицій інклюзивного підходу.
8. Перехід від політики сегрегації до політики інтеграції та повного включення.
9. Зарубіжний досвід впровадження та реалізації ідей соціальної інклюзії.
10. Міжнародне та вітчизняне законодавство щодо інклюзії та безбар'єрного середовища.
11. Механізми забезпечення інклюзивної освіти у міжнародних документах і законодавстві.
12. Національне законодавство у сфері інклюзії.
13. Національні програми та стратегії політики в Україні у забезпеченні доступності середовища для маломобільних груп.
14. Шляхи реалізації права рівних можливостей на здобуття освіти та визнання інтегрованого навчального середовища.
15. Перспективи розвитку соціальної інклюзії в Україні в умовах євроінтеграції.
16. Люди з особливостями розвитку як суб'єкти інклюзивної взаємодії.
17. Бар'єри та стереотипи у ставленні до різних суспільних груп, їх вплив на процеси прийняття рішень доступності середовища.
18. Практична робота із розробки соціальної реклами безбар'єрних рішень соціальної інклюзії маломобільних груп населення.
19. Соціальна інклюзія осіб із девіантною поведінкою.
20. Соціальна інклюзія осіб з суїцидною поведінкою.
21. Соціальна інклюзія вимушено переміщених осіб.
22. Соціальна інклюзія людей похилого віку.
23. Організація соціальної та професійної адаптації осіб з інвалідністю.
24. Соціальна інклюзія дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.
25. Дитина з особливими освітніми потребами як суб'єкт інклюзивної освіти.
26. Соціальна інклюзія дітей, які здобувають домашню освіту.
27. Обдарована особистість в інклюзивному освітньому просторі.
28. Соціально-психологічна допомога та інклюзія батьків, які виховують дітей з особливими потребами.
29. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами.
30. Особливості універсального дизайну інклюзивного освітнього середовища.
31. Організація освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти.
32. Інформаційна та цифрова доступність.
33. Система державно-громадського управління у сфері соціальної інклюзії.
34. Безбар'єрність соціальних послуг.

35. Залучення організацій громадянського суспільства до моніторингу безбар'єрності соціальних послуг.
36. Соціальна інклюзія як складова оцінювання діяльності громадсько-активних шкіл за міжнародними стандартами якості діяльності.
37. Система надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами.
38. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання.
39. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів.
40. Порядок раннього виявлення у дітей порушень розвитку або ризику їх виникнення і своєчасного направлення сімей з дітьми до надавачів послуги раннього втручання для отримання такої послуги.
41. Основні принципи організації та надання послуги раннього втручання.
42. Алгоритм і хронометраж послуги раннього втручання.
43. Ключові особливості послуг раннього втручання.
44. Сімейно-центрований підхід при ранньому втручанні.
45. Цикл раннього втручання та ефективні практики надання допомоги.
46. Комплексна система раннього втручання.
47. Оцінка програм раннього втручання.
48. Інклюзивна освіта в країнах, де є послуга раннього втручання.
49. Ключові концепції та вибрані моделі послуги раннього втручання в країнах Європи.
50. Стандарти надання ранньої допомоги дітям раннього віку з аутизмом.
51. Рання інклюзія та сприяння адаптації дитини.
52. Види моделей надання ранньої допомоги дітям з аутистичними розладами.
53. Практики втручання для дітей з ДЦП.
54. Домашній візит в ранньому втручанні.
55. Коучинг в ранньому втручанні.

VI. Шкала оцінювання

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Критерії оцінювання	Бали денна/заочна форма навчання
Побудоване здобувачем вищої освіти висловлення характеризується фрагментарністю, думки викладаються на елементарному рівні; потребує збагачення й урізноманітнення лексики і граматична будова мовлення; теза не відповідає запропонованій темі; наведені аргументи не є доречними; прикладу немає або він не є доречним.	0,5
Висловлення здобувача вищої освіти за обсягом складає дещо більше половини від норми й характеризується певною завершеністю, зв'язністю; чіткіше мають розрізняватися основна та другорядна інформація; висновок лише частково відповідає тезі або не пов'язаний з аргументами; є недоліки за сімома показниками: посереднє розуміння теми; порушення послідовності побудови твору; рівень словникового запасу нижче середнього; не сформульовано вправно тезу; наведено один аргумент.	1
За обсягом робота здобувача освіти наближається до норми, загалом є завершеною, тему значною мірою розкрито; не сформульовано вправно тезу; наведено один аргумент; приклад непереконливий; висновок лише частково відповідає тезі, не пов'язаний з аргументом та прикладом; трапляються недоліки за низкою показників (до шести):	1,5

Критерії оцінювання	Бали денна/заочна форма навчання
роботі властива поверховість висвітлення теми, не простежується основна думка, відносно струнка побудова, середній рівень словникового запасу, бракує стильової єдності.	
За обсягом висловлення здобувач освіти сягає норми, його тема розкривається, виклад загалом зв'язний; здобувач освіти наводить один доречний аргумент; наводить непереконливий приклад; висновок лише частково відповідає тезі або не пов'язаний з аргументами та прикладами; робота характеризується недоліками за п'ятьма показниками: помітний її репродуктивний характер, відсутня самостійність суджень, їх аргументованість, добір слів не завжди вдалий, здобувач освіти неточно добирає слова й синтаксичні конструкції.	2
Здобувач освіти самостійно створює достатньо повний, зв'язний, з елементами самостійних суджень текст, формулює тезу, яка відповідає запропонованій темі; наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі є недоліки (до чотирьох): відхилення від теми, порушення послідовності її викладу; висловлювання не завжди конкретне, просторовий виклад міркувань, не підкріплених фактичним матеріалом нелогічне розташування абзаців, переходи між ними не є вмотивованими; основна думка не аргументується.	2,5
Здобувач освіти самостійно будує достатньо повне, осмислене висловлення, загалом ґрунтовно висвітлює тему, формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; наводить один доречний аргумент; приклад не конкретизований; висновок відповідає запропонованій темі; трапляються недоліки за трьома показниками: невміння пов'язати предмет обговорення із сучасністю, не добирає переконливі докази для обґрунтування певного явища, відносно багатство словникового запасу, робота не відзначається різноманітністю та чіткістю слововживання.	3
Здобувач освіти самостійно будує послідовний, повний, логічно викладений текст; формулює тезу, що відповідає запропонованій темі; загалом розкриває тему, висловлює основну думку; наводить один доречний аргумент; вдало добирає лексичні засоби; наводить один доречний приклад; висновок відповідає запропонованій темі; у роботі виявлені недоліки за двома показниками: тезу чітко не сформульовано, відсутність виразної особистісної позиції, належної її аргументації тощо.	3,5
Здобувач освіти самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання, чітко формулює тезу; певним чином аргументує різні погляди на проблему, наводить два доречні й переконливі аргументи, приклади; неординарна побудова твору, робота відзначається багатством словника, граматичною правильністю, дотриманням стильової єдності й виразності тексту, але за одним із критеріїв допущено помилку; висновок відповідає запропонованій темі й впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів.	4
Здобувач освіти самостійно будує послідовний, повний текст, ураховує комунікативне завдання; вправно формулює тезу; аргументовано, чітко висловлює власну думку, зіставляє її з думками інших, уміє пов'язати обговорюваний предмет із власним життєвим досвідом, наводить два доречні й переконливі аргументи для обґрунтування тієї чи іншої позиції з огляду на необхідність розв'язувати певні життєві проблеми; приклади конкретизовані; робота відзначається багатством словника, точністю	4,5

Критерії оцінювання	Бали денна/заочна форма навчання
слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю; висновок відповідає запропонованій темі й впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів.	
Здобувач освіти самостійно створює яскраве, оригінальне за думкою та оформленням висловлення відповідно до мовленнєвої ситуації; повно, вичерпно висвітлює тему; вправно формулює тезу; аналізує різні погляди на той самий предмет, наводить два доречні аргументи, використовує набуту з різних джерел інформацію для розв'язання певних життєвих проблем; приклади переконливі, конкретизовані; цілісний, послідовний і несуперечливий розвиток думки (логічність і послідовність викладу); висновок відповідає запропонованій темі й органічно впливає зі сформульованої тези, аргументів і прикладів; робота відзначається багатством слововживання та художньою цінністю.	5

Шкала оцінювання знань здобувачів освіти з освітніх компонентів, де формою контролю є іспит

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	Пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	Непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	необхідне перескладання

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Основна література

1. Навчальний курикулум з інклюзивної освіти: Теорія та методика інклюзивного навчання. Модулі 1–3 / уклад. Л. М. Сидорів, за ред. С. М. Сидоріва. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г. М., 2020. 235 с.
2. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
3. Соціальна та освітня інклюзія: історія, сучасність та перспективи розвитку: колективна монографія у 2 частинах. Ч. 1. Інституційні та особистісні аспекти впровадження в Україні./ за ред. С.П. Миронової, Л. Б. Платаш. Чернівці: «Технодрук», 2021. 352 с.
4. Створення безбар'єрного середовища та соціальна інклюзія: світовий досвід для України : аналіт. доп. / Зубченко С. О., Каплан Ю. Б., Тищенко Ю. А. Київ: НІСД, 2020. 24 с.
5. Степаненко В. І. Інклюзивний розвиток громад в Україні під час війни та перспективи повоєнного відновлення: соціальний аспект. Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2024. №1. С. 56–62.

6. Степаненко В. І. Адаптивні інформаційно-комунікативні технології в інклюзивній освіті. *Інклюзивна освіта та навчання в сучасних умовах трансформацій: психолого-педагогічні основи інклюзивної освіти*: матер. всеукр. наук.-пед. підвищ. кваліф., 23 січня – 5 березня 2023. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 180 с. С. 149–151.

7. Послуга раннього втручання у країнах Європи. Ключові концепції та вибрані моделі. 2023. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/36316/file/Unicef_Ealy%20childhood_UA_.pdf

8. Рекомендовані практики в ранньому втручанні: посібник для фахівців. Харків. Факт, 2023. 356с.

9. Kurylo, V., Karaman, O., Yurkiv, Y., Stepanenko, V., Kharchenko, L. (2024). Legal basis and main technologies of socio-psychological work with vulnerable categories of the population in the community. *Social and Legal Studios*, 7 (1), 46–55. <https://doi.org/10.32518/sals1.2024.46>

10. Kuzava, I.B., & Mykolayuk, Y.M. (2022). Participation of specialists of the inclusive resource center in the activities of the team of psychological and pedagogical support in the educational institution. The First Special Humanitarian Issue of Ukrainian Scientists. *European Scientific e-Journal*, 2 (17), 54-59. Ostrava: Tuculart Edition. DOI: 10.47451/ped2022-03-02

11. Steinbrenner, J. R., Hume, K., Odom, S. L., Morin, K. L., Nowell, S. W., Tomaszewski, B., Szendrey, S., McIntyre, N. S., Yücesoy-Özkan, S., & Savage, M. N. (2020). Evidence-based practices for children, youth, and young adults with Autism. The University of North Carolina at Chapel Hill, Frank Porter Graham Child Development Institute, National Clearinghouse on Autism Evidence and Practice Review Team.

12. Fuller, E. A., & Kaiser. A. (2020). Impact of early intervention on social outcomes in children with autism spectrum disorder: a meta-analysis. *J Autism Dev Disord*, 50 (5): 1683–700. <https://doi.org/10.1007/s10803-019-03927-z>

Додаткова література

1. Гра не тільки для забави: розвивальні ігри для дітей від народження до трьох років. Посібник для батьків. URL: <http://surl.li/uiawzs>

2. Олефір Н. Особливості роботи асистента вчителя в закладах загальної середньої освіти з інклюзивним навчанням. *Вісник Дніпровської академії неперервної освіти*. Серія: «Філософія. Педагогіка». 2021. № 1 (1). С. 68–73.

3. Позиціонування дитини з руховими порушеннями та підбір обладнання: посібник. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/media/13436/file/Positioning%20the%20child.pdf>

4. Кузава І.Б., Дем'янюк С. Організація інклюзивного середовища у закладі дошкільної освіти. *Сучасні теоретичні й прикладні контексти спеціальної та інклюзивної освіти*: збірник тез доповідей Всеукр. наук.-практ. конфер. (18-19 трав. 2022 р., Луцьк) / за заг. ред. проф. І.Б. Кузави. Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2022. С. 43-46.

5. Кривоногова О.В., Орленко І.М., Паламарчук Д.О., Романюк А.В. Надання послуги раннього втручання в умовах військових дій в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Психологія. 2022. Том 33 (72). № 3. С. 41-47. <https://doi.org/10.32838/2709-3093/2022.3/07>

6. Кривоногова О.В., Орленко І.М., Паламарчук Д.О., Чайка М.С. Використання альтернативної і додаткової комунікації в ранньому втручанні в умовах надзвичайних ситуацій. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: Психологія. 2022. Том 34 (73). № 5. С. 74-81. DOI: <https://doi.org/10.32782/2709-3093/2022.5/12>

7. Передова практика тренування розвитку навичок в ранньому втручанні. 2024. URL: <https://langs.physio-pedia.com/uk/best-practice-in-developmental->

[skills-training-in-early-intervention-uk/](https://life.pravda.com.ua/society/2020/08/10/241905/)

8. Побудова інклюзії в школі: ролі основних учасників та дієві підходи. Пояснюють експерти. 2020. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2020/08/10/241905/>

9. Степаненко В. І., Степаненко В. В. Формування у майбутніх ерготерапевтів і соціальних працівників як фахівців соціономічних професій здатності до співпраці у роботі з клієнтами. *Соціальна робота: виклики сьогодення* : зб. наук. пр. за матеріалами XIII Міжнар. наук.-практ. конфер. (Тернопіль, 25–26 квіт. 2024) / за заг. ред. О. В. Сороки, С. М. Калаур, Г. В. Лещук. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2024. С. 78–81.

10. Степаненко В. І. Система соціальної реабілітації: сучасні тенденції, підходи та принципи. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2023. № 2. С. 38–49. DOI: <https://doi.org/10.12958/1817-3764-2023-2-38-49>

11. Parent-Infant Foundation. Early relationships shape babies' social and emotional development and influence many key outcomes. URL: <https://parentinfantfoundation.org.uk/why-we-do-it/why-relationships-matter/>

12. Building a happy baby a guide for parents. UNICEF. 2024. URL: <https://www.unicef.org.uk/babyfriendly/wp-content/uploads/sites/2/2018/04/happybaby-leaflet-web.pdf>

Нормативно-правові акти

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини): Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ, Протокол від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

2. Конвенція про права осіб з інвалідністю: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

4. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>

5. Про схвалення Концепції створення та розвитку системи раннього втручання: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 26.05.2021 № 517-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/517-2021-%D1%80#Text>

6. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження практики надання послуги раннього втручання для забезпечення розвитку дитини, збереження її здоров'я та життя: Мінсоцполітики України; Наказ, Рекомендації, Заходи від 18.02.2021 № 92. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0092739-21#Text>

7. Про затвердження плану заходів на 2023-2024 роки з реалізації Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України; План, Заходи від 25.04.2023 № 372-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/372-2023-%D1%80#Text>

8. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія від 14.04.2021 № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text>

9. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення, Форма типового документа, Реєстр, Заява, Висновок, Журнал від 12.07.2017 № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>

10. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 № 2671-VIII. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

11. Саламанська декларація про принципи, політику та практичну діяльність у галузі освіти осіб з особливими освітніми потребами та Рамки Дій щодо освіти осіб з інвалідністю: ЮНЕСКО; Декларація від 10.06.1994. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/995_001-94#Text

12. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти: МОН України; Наказ, Положення від 08.06.2018 № 609. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>

13. Про затвердження Типового положення про центр соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з функціональними обмеженнями: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 08.09.2005 № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2005-%D0%BF#Text>

14. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024-2026 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План, Заходи від 07.06.2024 № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text>

Інформаційні ресурси

1. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>
2. Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua>
3. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>
4. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/>
5. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>
6. Національна асамблея людей з інвалідністю. програма «Батьки за раннє втручання в Україні». URL: <https://naiu.org.ua/project-naiu/programa-batky-zarannye-vtruchannya-v-ukrayini/>
7. Інформаційна база раннього втручання. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/early-intervention-info-database>
8. Інститут раннього втручання. URL: <https://ei.kharkov.ua/>
9. Canadian Centre on Disability Studies (CCDS). URL: <http://www.disabilitystudies.ca/>
10. Center on the Developing Child Harvard University. URL: <https://developingchild.harvard.edu/>